

рии и древностей российских при Московском университете. – Москва, 1847. – № 4. – С. 141-143; Теодорович Н. И. Историко-статистическое описание церквей и приходов Волынской епархии: В 5-ти томах. – Почаев, 1889. – Т. 2: Ровенский, Острожский, Дубенский уезды. – С. 664-665; Тесленко І. Інкorporація підострозьких володінь Луцької єпископії до Острозької волості в останній чверті XVI ст. // Релігія і церква в історії Волині: Зб. наук. праць під ред. В. Собчука. – Кременець, 2007. – С. 48-51; Його ж. Сторінки історії Східної Острожчини (державці села Колом'є у XVI ст.) // Вісник Нетішинського краєзнавчого музею. – 2003-2004. – Вип. 2/3. – С. 84-88; Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913. – S. 158-163, 250-252; Кнапиński W. Sprawa o kościół w Ostrogu na Wołyniu. – Biały Dunajec – Ostróg: Wołanie z Wołynia, 2000; Kowalów W. J., ks. Szkice z dziejów kościelnych Ostroga i okolicy. – Biały Dunajec – Ostróg: Wołanie z Wołynia, 2001. – S. 11-14.

Тарас Вихованець

Церква Святотроїцька

Нині не існує. Ймовірно, зведена у 70-80-х роках XVI століття. Входила до комплексу будівель *Шпиталю православного*. Створюючи академію, В.-К. Острозький одночасно, як постає з “Підтвердження від короля Стефана Баторія фундації київського воеводи, маршалка Волинської землі князя Костянтина Острозького шпиталеві в Острозі (14 лютого 1585 року у Варшаві). 1585 р., лютий 25. Варшава”, наказує збудувати “дім шпитальний, а в нім церкву закладення Святої Трійці”. Для фінансового забезпечення Ц. та *Шпиталю православного* князь надає “замок, містечко Нове і село Сураж, село Турову, село Онишківці, село Ходаки, село Зіньки, село друге Зіньки, село Ізерне, двір і село Тетерівку”. Ц., *Шпиталь православний* й усі надані маєтки повинні бути в завідуванні і триманні “дозорці” – “чоловіка віри хрис-

тиянської вірного Східній Церкві”, механізм обрання якого обумовлювався фундаційним документом. Знаходилась Ц. приблизно при з'єднанні нинішніх пр-ту Незалежності з вул. Островського. У 1591 р. згадується троїцький священник Никандро, котрий, перебуваючи в тому ж сані, в 1618 р. називається як один із опікунів *Шпиталю православного*. Неназваний на ім'я “отець Троїцький” згадується у недатованому “Наданні на Острозьку академію”. У ревізії володінь О. *Острозького* перед їх поділом між його дочками від 1620 р. на Застав'ї в Острозі іменується “дім попа троїцького”. Можливо, у двох останніх випадках йдеться про того ж таки Никандра. Невідомий на ім'я “отець Троїцький” згадується у недатованому “Наданні на Острозьку академію”.

Після смерті у 1620 р. Я. *Острозького* ситуація з церквою змінилася. Певно, передбачаючи у перспективі закріпити перебування в Острозі єзуїтів, після отримання в 1621 р. частини Острога та волості, А.-А. *Ходкевич (Острозька)* в 1622 р. “вимогла” від Афанасія Пузини оренду Суразької волості, зобов'язуючись виплачувати річно на Ц. та *Шпиталь православний* по 2 000, а самому Пузині – 1 000 зл. Як повідомляв А. Пузина, ще 15 серпня 1618 року Сураж із волостю був переданий йому в оренду з відома пресвітера Ц. Никандра, священника *Церкви Миколаївської* Василя та ректора академії й дозорці суразьких добр та *Шпиталю православного Сави Флячича*. Анна-Алоїза виконувала свої зобов'язання до 1632 р. лише щодо Пузини, не передаючи жодних коштів на утримання Ц. та згаданого закладу опіки. З огляду на політику княгині, економічна опора Ц. та *Шпиталю православного* фактично була зруйнована. У 1624 р. Анна-Алоїза, створюючи фундацію Острозькому парафіяльному костелові, записала частину прибутків на Суражі та волості для римо-католицької прикостельної школи. Перед 19 червня 1628 року А.-А. *Ходкевич*

заявила, що “по уступенью Антонего [ад] министратора церкви монастыря albo рачей шпиталя острожкого до того ж шпиталя [ад] министратора Онуфрия попа презентовала и подала”. У 1640 р., засновуючи в Острозі для шляхетської волинської молоді конвікт (Колегіум Нобіліум), *А.-А. Ходкевич* передала йому прибутки, свого часу призначені на Ц. та *Шпиталь православний*. Право зробити це вона отримала ще 20 грудня 1633 року, коли папа Урбан VIII звільнив княгиню від можливих проклять за привласнення маєтків “схизматицької церкви та шпиталю”. Як зазначає І. Мицько, у папському посланні справа представлялась так, ніби через безгосподарність українців маєтності занепали, а *А.-А. Ходкевич* повернула їх собі на законних підставах. Відомо, що для конвікту *Анна-Алоїза* виділила в місті окремих плац, імовірно, або під *Шпиталем православним*, або поблизу нього таким чином, що останній разом з Ц. увійшов до його площі. “Encyklopedia wiedzy o jezuitach...” стверджує, що ректор острожкого єзуїтського колегіуму Каспер Реслер у 1645 р. зруйнував муровану Ц., яка знаходилася на дитинці конвікту, будуючи натомість латинську каплицю (хоча, за тим же виданням, ректором К. Реслер був у 1647-1652 рр.). Натомість, Лука Рафальський зазначав, що в роки його молодості, у першій половині XIX ст., колишня будівля кармелітанського костелу (перед тим – храм у католицькому конвікті) – це була перебудована православна Ц., збудована *В.-К. Острозьким*. Якщо вірити Л. Рафальському, то можна припустити, що Ц. не була буквально знищена, а лише значною мі-

рою реконструйована у притаманному католицьким сакральним будівлям стилі. Будівля перестала існувати в XIX столітті.

Джерела: Архив Юго-Западной России. – Киев, 1859. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 320; Там само. – 1883. – Ч. 1. – Т. 6. – С. 675-677; Описи Острожчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. / Упоряд. В. Атаманенко. – Київ – Острог – Нью-Йорк, 2004. – С. 197; Підтвердження від короля Стефана Баторія фундації київського воєводи, маршалка Волинської землі князя Костянтина Острозького шпиталеві в Острозі (14 лютого 1585 р. у Варшаві). 1585 р., лютий 25. Варшава / Підгот. М. Боянівська // Острозька давнина: Дослідження і матеріали / Відп. редактор І. З. Мицько. – Вип. 1. – Львів, 1995. – С. 114-119; Postanowienie na akademię ostrożską / Підгот. В. Щербак [у:] Мицик Ю. Postanowienie na akademię ostrożską // Там само. – С. 120-121.

Література: Атаманенко В. Маєткове забезпечення церкви на Волині в 2-й полов. XVI – 1-й полов. XVII ст. // Релігія і церква в історії Волині. Зб. наук. праць / Ред. В. Собчука. – Кременець, 2007. – С. 63-65; Вихованець Т. Острозькі храми XVI – середини XVII ст. // Наукові записки. Серія “Історичні науки”. – Острог, 2008. – Вип. 13. – С. 174-175; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 66-67, 104; Рафальський Л. Свято-Троїцький храм бывший в г. Остроге на Волини // Волинские епархиальные ведомости. – 1883. – № 23. – С. 669-681; № 24. – С. 696-707; Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверти XVI – середини XVII ст. – Львів, 2005. – С. 132-133; Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995 / Opr. L. Grzebień SI. – Kraków, 1996. – S. 482-483; Kowalów W. J., ks. Szkice z dziejów kościelnych Ostroga i okolicy. – Biały Dunajec – Ostróg, 2001. – S. 46-47; Załęski S. Jezuiti w Polsce. – Kraków, 1905. – T. 4. – Cz. 3. – S. 1259.

Тарас Вихованець